

MemoriiJurnale

Mihai Cantuniari (n. 14 februarie 1945, București) a făcut studii de hispanistică la Universitatea București (promoția 1967), apoi a fost redactor de carte și cercetător științific la Institutul de Lingvistică. S-a retras din activitate în 1983 din motive medicale, continuând însă să publice lucrări originale și traduceri. Ca traducător, numele său se leagă cu precădere de cărțile lui Mario Vargas Llosa, Arturo Pérez-Reverte și Vintilă Horia apărute în românește. Pe lângă premiile obținute pentru anumite volume (vezi mai jos), i s-a decernat Premiul pentru întreaga activitate al Fundației Cella Delavrancea (1996) și a fost decorat de Republica Peru cu Ordinul Al Mérito por Servicios Distinguidos în grad de Comandor (1987).

Volume publicate: *Poezii*, Cartea Românească, 1977; *Ultramar*, Ed. Eminescu, 1978; *Plante carnivore*, Cartea Românească, 1980; *Nova*, Ed. Eminescu, 1980; *Amadeus*, Ed. Eminescu, 1983 (Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din București); *Cavalerul cu mâna pe piept*, Cartea Românească, 1984; *Bărbatul cu cele trei morți ale sale*, Humanitas, 2007.

Traduceri din spaniolă și franceză: César Vallejo, *Heralezii negri*, versiune bilingvă, Ed. Univers, 1979 (Premiul pentru traduceri al Asociației Scriitorilor din București). Mario Vargas Llosa, *Războiul sfârșitului lumii*, Cartea Românească, 1986, *Conversație la „Catedrala“*, Cartea Românească, 1988, *Cine l-a ucis pe Palomino Molero*, Ed. Eminescu, 1991, *Istoria lui Mayta și Domnișoara din Tacna*, ambele la Cartea Românească, 1992. Alexandru Ciorănescu, *Cuțitul verde*, Ed. Fundației culturale române (din lb. franceză, în colaborare), 1993. Vintilă Horia, *Un mormânt în cer*, Ed. Eminescu, 1993 (în colaborare). Fernando Pessoa, *Păstorul de turme*, ediție trilingvă – portugheză, spaniolă, română, Ed. Europa, 1992 (Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor pe 1993). Vintilă Horia, *Recucerirea descoperirii Americii*, Ed. Eminescu, 1996. Mario Vargas Llosa, *Lituma în Anzi*, Ed. Albatros și Universal Dalsi, 1997, *Pantaleón și vizitatoarele*, Ed. Albatros, 1998. Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, Ed. Anastasia, 1999. Christos Yannaras, *Libertatea moralei*, Ed. Anastasia, 2002. Julián Marías, *Perspectiva creștină*, Ed. Anastasia, 2003. Juan Marsé, *Cozi de șopârlă*, Ed. Polirom, 2003. Mario Vargas Llosa, *Scrisori către un tânăr romancier*, Ed. Humanitas, 2003. Arturo Pérez-Reverte, *Clubul Dumas*, Ed. Polirom, 2004, *Conspirația din Sevilla* (în colaborare), Ed. Polirom, 2005, *Harta sferică*, Ed. Polirom, 2005 (Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor, acordat în 2006), *Husarul*, Ed. Polirom, 2006.

Mihai Cantuniari

OCARINA DE LUT

din ciclul
OMUL CA IARBA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Georgeta-Anca Ionescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Andreea Dobreci

Tipărit la C.N.I. Coresi S.A.

© HUMANITAS, 2011

ISBN 978-973-50-3382-8
Descrierea CIP este disponibilă la
Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

**...că El a cunoscut făptura noastră,
adusu-și-a aminte că țărână suntem. Omul
ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului,
așa va înflori; că un vânt a trecut prin el
și nu va mai fi și nici locul său nu se va
mai cunoaște.**

Psalmul 102

Mamei mele Măriuca, din precaritatea mea spre veșnicia ei

Nota autorului

Înțelegerea deplină a acestui volum secund presupune, fără însă a impune, cunoașterea primului tom din ciclu, Bărbatul cu cele trei morți ale sale, publicat de Editura Humanitas în anul 2007.

**...iar la tâmpla asudată
o să-mi cânte numai mie
ocarina cea de lut.
Seara-i blondă ca femeia
care tocmai a trecut.**

(Dintr-un poet total necunoscut.
Dintr-un poet total, necunoscut)

Începutul sfârșitului

2006

2 iulie

Prin 1960-1961, mama și Proful au constatat nemulțumiți că micul, dar foarte harnicul frigider Saratov așezat lângă ușa camerei lor din apartamentul nostru de pe strada Victor Manu 44, sub o superbă majolică renescentistă italienească pictată manual în culori vii, funcționa tot mai ciudat, dând semne de suprasolicitare, chiar de sfârșeală. Era inexplicabil, pentru că aparatul cel bun se comportase impecabil până atunci, stârnind admirația tinerilor noștri vecini de apartament, regizorii Paul și Tatiana Sireteanu, și nedumerirea de acum a meșterului chemat să-i găsească hiba. „A fost mutat des sau zgâlțâit în ultima vreme?” s-a interesat specialistul. Nu, nici pomeneală. „Atunci nu înțeleg de ce pierde gaz”, a mormăit el preocupat, înainte de a remedia defecțiunea. Eu, pe atunci licean în ultimele clase la „Matei Basarab”, m-am făcut nevăzut la auzul acelei conversații, simțindu-mă cu musca pe căciulă. De niște luni bune, după plecarea de acasă a mamei cu Proful în nenumăratele lor vizite de după-amiază, vizitele fiind atunci suprema îndeletnicire socială a adulților, luam în brațe frigiderul de numai 1,20 sau 1,30 m înălțime și încercam cu el pași de rock. Nu-i puteam experimenta de unul singur,

trebuia să mă sprijin de ceva și, în lipsa fetelor în floare, care aveau să-și facă și ele apariția la momentul potrivit, mă propteam bine cu mâinile de „umerii“ bietului Saratov și tro-păiam îndrăcit, nu un cazacioc, ci în ritmul unor rockuri doar de mine auzite. Începuse marea perioadă a rock'n-rollului clasic și turbat – aproximativ deceniul 1955–1965 –, cu melodii prinse de mine întâmplător la radioul Blaupunkt (sau Philips?) de pe etajera de deasupra canapelei extensibile a „babacilor“. Doamne, că superbe mai erau cântecele acelea! Atât de grozave, încât în timpul orelor de curs la liceu începeam să bâțâi ritmic din cap, amintindu-mi-le, spre uimirea îngrijorată a profesorilor mei, care se duceau întins în recreații la Proful, colegul lor, spunându-i: „Dragă, nu știu ce are Mihăiță de tot bâțâie așa din cap. I-ați făcut un control?“ La început mirat, Proful și-a dat seama degrabă că nu era nimic alarmant, ci doar una din fazele vârstei ingrate la care am rămas până în ziua de azi.

Evoluția mea săltăreț-muzicală se cerea însă completată cu descinderile pe care le făceam din când în când cu prietenul meu cel mai bun de atunci, Edy cel de o vârstă cu mine (vecinul de stradă Edward Nietz, plecat și stabilit definitiv în Germania în 1962), la restaurantul-bar „Berlin“. O seară la barul de la catul de sus al restaurantului „Berlin“ era ceva cu totul ieșit din comun, o enormă emancipare pentru cei doi adolescenți care eram noi atunci, așa că se cuvine povestită cu șart. Așezat cam la începutul străzii Constantin Mille, care coboară în pantă lină de-a lungul Cercului Militar spre impozanta clădire fostă a Informației Bucureștiului, fostă a Universului lui Stelian Popescu, restaurantul „Berlin“ a fost un reper obligatoriu al tinerilor din prima jumătate a anilor '60. De ce? Simplu: pentru că numai acolo, iar ceva mai târziu și la ștrandul hotelului Lido, se putea auzi pe

benzi de magnetofon imprimate în străinătate cea mai bună muzică din București și, prin extensie, din toată țara. Nu era puțin lucru. Gândiți-vă că acea sincopată, veselă muzică tinerească era încă, dacă nu interzisă brutal și categoric ca mai înainte, cel puțin marginalizată, criticată, desconsiderată de corifeii purității ideologice ai comunismului autohton. Oricum, prost văzută oficial. Era stupid, fiindcă nu exista „ceai“ organizat la fetele sau la băieții „de gașcă“ din acea perioadă care să nu fi fost dinamizat, ba chiar dinamitat, de valurile de rock ce se revărsau din difuzoarele pick-upurilor sau magnetofonelor supraîncinse. Mai mult, înseși odraslele nomenclaturii proțapite prin ucaz sovietic în fruntea destinelor țării (care o suporta resemnat și stoic) se dădeau în vânt numai după acest gen de muzică, devenit numitorul comun al tuturor adolescenților anilor '60. Dar ca să ajungi să-ți petreci o seară la „Berlin“ îți trebuiau bani. De unde să faci rost de ei, din moment ce părinții, suficient de tracasați de nevoile zilnice, abia dacă lepădau câțiva lei amărâți în buzunarele fleșcăite, bântuite de mari vântoase, ale progeneriturii setoase de viață și de distracție? Bani mei de buzunar fiind aproape inexistenți, de altundeva trebuia să fac rost de costul viselor cu ochii deschiși de pe taburetul barului de la etaj. De unde?

Norocul meu s-a numit tante Marie, sora bunicii mele Mamaia, o bătrânică mărunțică, adusă de spate, foarte bigotă, locuind într-o cameră din casa părinților ei de pe strada Salcânilor 9, care moștenise de la aceștia o casetă cu monede antice autentice, unele rare, altele comune, de argint câteva și de bronz majoritatea, grecești, romane, bizantine. Era o mică comoară, mai ales pentru colecționari și specialiști, dar pentru mine și Edy era doar garanția unor seri fabuloase în cursul cărora prietenia la toartă dintre noi se cimenta la

marele voltaj al ritmurilor îndrăcite depănate de benzile de magnetofon manevrate de barman. Sătul să tot șterpelesc câteva piese din caseta fermecată a mătușii, i-am cerut-o pur și simplu, sub acoperirea pasiunii mele pentru arheologie și numismatică – reală, aceasta. Iar bătrânica mi-a dat-o. Astfel, cursele mele interesate între Victor Manu și Salcânilor s-au concretizat în frumosul și nemeritul cadou de la tante Marie, din care am început să aleg piese pentru vânzare la un anticariat din pasajul Vilacros. Pe vremea aceea, unele anticariate din centrul Capitalei aveau încă dreptul să comercializeze vechi și prețioase obiecte de artă, drept ce le-a fost apoi restrâns numai la cărți. Însă, după câte îmi amintesc, cele din Vilacros s-au mai bucurat câțva timp de privilegiul acela care le făcea locul de întâlnire al unor împătimiți colecționari; pe aceștia îi avertiza anticarul meu că i-au fost oferite spre vânzare unele monede strict autentice și bine conservate, de către un tinerel cam papițoi care nu cunoștea nici valoarea lor, nici pe aceea a banului. Într-un domeniu precum cel numismatic, în care falsurile abundă, certitudinea autenticității este ceva neprețuit. Prin urmare, liceanul cel naiv care îi aducea două-trei piese odată și pleca de acolo cu 50 sau 60 de lei în buzunar (sumă deloc neînsemnată pe atunci, când o franzelă costa 2,20 lei) îl ajuta să facă afaceri destul de bune.

Cu banii aceia mergeam cu Edy la „Berlin“. Amândoi visam toată săptămâna la seara cea de pomină când vom sui cele două-trei trepte de la intrare, vom intra în hol salutați de portar, vom cumpăra de la garderobă un pachet de țigări grecești Papastratos cu sau fără filtru care doar acolo se găseau, vom trece disprețuitori prin fața ușii dând în restaurantul mai simandicos de la parter prin care răzbea o muzică ultramediocră, de estradă, și vom urca la etaj, unde ușile cu

ambele batante deschise larg înghițeau „toată floarea cea vestită“ a tineretului bucureștean ahtiat după petreceri. Înăuntru era o atmosferă specială, creată de lumina difuză, intimă, a celor două săli dând una în alta – cu pereții tapetați și cu mochetă groasă pe jos, cu mese și scaune moderniste foarte scunde, cu groase draperii de catifea la ferestre –, de fumul stătut al țigărilor și de izul ațâțător al cocteilurilor, dar mai ales de muzica aceea formidabilă venind dinspre barul de lemn lustruit, cu alături strălucitoare. De cum intram, eram întâmpinați de rafale de rockuri succedându-se înnebunitor și aducându-ne într-o stare foarte apropiată de beție, astfel încât cocteilul Alexander pe care, fiind ceva mai ieftin, îl comandam de obicei nu făcea decât să ne sporească amețeața deja instalată. Simțurile noastre erau ațâțate la culme și sorbeam prin toți porii decadența occidentală insinuată în băutura, țigări, ambianță (cu fete frumoase, deocamdată inaccesibile) și mai cu seamă muzică: multă, multă, fantastic de bună. Ce puteai să faci, decât să privești, să ascuți, să te pătrunzi...

(Deschid aici o lungă paranteză, ca să mai povestesc câte ceva despre anticariatele din centru: așa cum vă spuneam, pe la mijlocul și către sfârșitul anilor '50 li se mai îngăduia încă să prezinte și să comercializeze obiecte de artă de cea mai bună calitate – mic mobilier, tablouri, covoare, statui și statuete, ba până și arme de epocă damaschinate –, vândute pe nimica toată de pătura tot mai anemică a burgheziei autohtone adusă la sapă de lemn. Era prin 1956-1957 când, locuind la tatăl meu într-un bloc acum dispărut de pe Calea Victoriei colț cu fosta stradă Pictor Nicolae Grigorescu aflată pe aceeași latură cu Palatul Regal și despărțită de el printr-un scuar situat exact vizavi de florăria de la parterul hotelului Athénée Palace, am văzut cu uimire și cu jind

nespus două săbii japoneze de ceremonie, una lungă și cealaltă scurtă, pentru sepuku, cu mânerle și tecile din fildeș sculptat ca o dantelărie. Erau o frumusețe. Cred că mi-am pierdut ceasuri întregi zăbovind în fața lor, cu nasul lipit de vitrină și cu inima făcută zob. Ce însemnau asemenea arme pentru un samurai, mi-a reconfirmat-o de curând lectura unor pagini din *Musashi* de Y. Eiji: un ronin îi lansează o provocare unui maestru al luptei cu sabia, iar acesta, drept orice răspuns, îi trimite o floare din grădină, retezată de el într-un chip anume cu propria-i armă; văzând tăietura tulpinii, roninul se schimbă la față și renunță la înfruntare. Cine crede că așa ceva nu e cu puțință nu știe nimic despre acea crud-rafinată cultură cu totul deosebită. Pare de necrezut și faptul că la o aruncătură de băț de Palat se găsea pe atunci un biet scuar cu niscai ronduri de flori și trei-patru bănci prăpădite, ideal pentru jocurile noastre de-a v-ați ascunselea și sprijinit de calcanul jupuit al unei case cu două caturi întoarse ostentativ cu spatele la Calea Victoriei. Dar așa era. De la balconul camerei tatălui meu, împreună cu alți copii de pe strada Nicolae Grigorescu, împrășcam și spărgeam cu „invizibile“ cât mai multe baloane colorate din cele purtate triumfător de oamenii muncii la defilarea de 1 Mai pe marea arteră centrală.)

Nemaivorbind de trainica prietenie ce ne lega, mersul cu Edy prin localurile din centru prezenta și un avantaj cu totul remarcabil: amicul meu neamț era solid, spătos, spre deosebire de mine, mai suplu, mai nervos, și ajungea să se ridice în picioare ca să impună cu carura lui în cazul frecventelor scandaluri însoțite de bătăi, care la orele târzii izburneau din te miri ce, în pofida strașnicului control milițienesc aplicat societății, din cauza surplusului de adrenalină pompată de adolescența scăpată din frâu și înfierbântată peste măsură.

Printre campionii acelor încăierări, căutându-le parcă cu lumânarea, provocându-le uneori și purtându-le golănește cu gături de sticle sparte îndreptate spre jugulara adversarului și cu lanțuri de bicicletă șfichiind prin aer, se număra și perechea Dinu Vitan, colegul meu cu un an mai mare de la „Matei Basarab“, și Nuni Anestin, o figură aproape legendară a boemei bucureștene. Tot cu Edy eram când am nimerit într-o seară la restaurantul „Zisu“, o mică grădină cu pietriș pe jos aflată în prelungirea Circului Krateil, peste drum de Universitate; pe atunci, oricât de neverosimil ar părea, Circul cu elefanții, maimuțele, tigrii lui care au sfâșiat-o la o repetiție pe biata dresoare Jiga și cu marile-i afișe multicolore anunțându-i pe celebrul maestru iluzionist Iosefini și pe nu mai puțin cunoscutul clown Ciacanica, se afla în chiar buricul târgului, taman acolo unde acum se deschide amplul spațiu verde din fața hotelului Intercontinental și a Teatrului Național. Plimbându-te pe bulevardul acela ultracentral, puteai auzi răgetele fiarelor de la menajeria Circului Krateil, care se vizita, sau puteai simți duhoarea lor, amestecată cu cea a paielor ude și murdare din cuști. (Chiar în fața treptelor Circului era stația de mașini de unde, nu peste mulți ani, aveam să iau adesea troleibuzul 83 spre Herăstrău ca să conduc acasă o fermecătoare studentă la limba franceză, viitoarea mea soție...) O scenă nostimă s-a petrecut la restaurantul acela de al cărui nume nu sunt așa de sigur: ne așezaserăm în grădinița lui, Edy cu mine, și comandaserăm câte un grătar; între timp, din vecini se tot auzea un câine hămăind ca turbatul; așteptarea noastră se prelungea dubios de mult; la un moment dat câinele a tăcut brusc și definitiv; după alt interval suspect, chelnerul s-a prezentat cu fripturile; ne-am uitat neliniștiți unul la altul și Edy a dat glas bănuielii sinistre care ne încercase pe amândoi: „Auzi..., da' dacă

astea-s din câinele ăla... hm, care a amuțit deodată?“ Fără un cuvântel, ne-am ridicat ca la un semn, am lăsat plata lângă farfuria și duși am fost. Sigur, nu aveam neapărat dreptate, dar pe atunci, ca și acum de altminteri, circulau destule zvonuri neplăcute despre materialele din care se preparau anumite tratații.

Nemți cum scrie la carte, părinții lui Edy nu glumeau cu disciplina: după o anumită oră, poarta se încuia, indiferent dacă fiul lor era dincolo sau dincoace de ea. Dacă eram împreună, îl pofteam la mine și dormeam frățeste cum dădea Dumnezeu, pe apucatele, îmbrăcați, de-a curmezișul patului meu nu prea încăpător. Dacă nu, mi se întâmpla, mie, care locuiam la parter, să aud în toiul nopții o ploaie de pietricele lovind în geam și pervaz, în chip de S.O.S. lansat de prietenul meu aflat la ananghie și rămas să-și petreacă noaptea pe uliță. Întrucât nu-i puteam deschide ușa blocului, încuiată, crăpam binișor fereastra și Edy se aburca greoi, se scuza de mii de ori și adormea într-un târziu într-o pijama de-a mea prea mică pentru el, muncit de gândul cum să-și împace babacii. A doua zi de dimineață, la ora 7, se ducea glonț acasă și aștepta spăsit la poartă până când tatăl lui o descuia plecând la serviciu, fără să-i adreseze cuvântul. Ca pedeapsă, întreaga zi nimeni nu-l băga în seamă.

Dar în 1962 Edy al meu, prietenul drag, a plecat definitiv în Germania.

Într-o pagină evocatoare care mi-a adus pe buze un zâmbet înduioșat, Dan Ciachir amintește și de tramvaiele anilor '50 și începutului de ani '60, acele cumsecade și bătrânești vagoane cu motor Thomson, în funcțiune încă din anii '30, vopsite în crem cu o dungă lată roșie la mijloc, cu

Cuprins

2006	9
2007	33
2008	103
2009	167
2010	260